

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ՆՈՐԱՅՐ ԱՐԻ. ՊՈՂԱՐԵԱՆ

Նորայր Սրբազան արժանաւոր յաջորդը եղաւ իր հօր եւ շատ սիրեցեալ Արմաշական ուսուցիչներուն: Անոնց նման անձնուրաց ձեւով իր կեանքը նուիրեց Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ եւ Հայ ազգի մշակոյթի զարգացման եւ յառաջդիմութեան:

Ծնած է 1904 Յունուար 17ին Անթէպ, աւագանի անունով Աղամ Նորայր: Զաւակն է Նաչատուր (ապա, Արժ. Տ. Գարեգին Աւագ Բախանայ) եւ Երեցկին Սանդուխտ (Թահարեան) Պողարեանի:

Սերած է քաղաքում ընտանիքէ: Սրբազան Հայրը ունէր ուրիշ հինգ եղբայրներ եւս, Նորայր, Յակոբ, Դրիգոր, Նաչիկ, Նուպար եւ Հոփսիմէ: Նորայրներէն երկուքը, տան անդրանիկ զաւակը Նորայրը եւ Յակոբը ծաղիկ հասակին մէջ «Ընդ զուարթունս դասեցան» 1896ին եւ 1910ին:

Աղամ-Նորայր ծաղկոցի եւ նախակրթարանի ուսումը ստացած է Անթէպի Վարդանեան վարժարանին մէջ: Իր եղբայրները ու բոլորը, բոլորն ալ յառաջադէմ էին իրենց դասերուն մէջ (վկայութիւն Դրիգոր Պողարեանի), եւ իրենց ծնողը վարժեցուցած էր զանոնք ինքնաշխատութեան: Ինչպէս այսօր կը տեսնենք իր երկաթեայ կամքի եւ յամառ ինքնաշխատութեան որպէս արդիւնք, եղաւ Բանասիրութեան միւլիի քացառիկ եւ կարկառուն Աստղերէն մին:

Համաշխարհային առաջին Պատերազմի եւ մեծ Նդեռնի ջարդի հետեւանքներով տեղահան կ'ըլլան եւ կ'իյնան Համայի եւ Սելիմիէի շրջանները. իսկ իր հայրը կ'ախարհուի Տ. Տիրան Արք.ի հօր՝ Տ. Ներսէս Բախանայի հետ Թաֆլիէի կողմերը 1916-1917 ուր ամիսներ:

Անթէպի 1919ի Կիլիկիոյ վաղանցուկ ազատագրութեան օրերուն կը վերադառնան Անթէպ, իրենց հայրենական օճախները: Իր ծնողը մտահոգ իրենց զաւակներուն կրթութեամբ կրկին գիրենք կ'ուղարկեն տեղւոյն վարժարանը: Անթէպի դիւցազնական ինքնապաշտպանութենէն վերջը, Հայ Ազգի երկրորդ անգամ տեղահանութեան եւ տարագրութեան Տ. Գարեգին Բենյ. իր ընտանիքով կը հաստատուի Սուրիա, իսկ Նորայր Սրբազան Երուսաղէմ կու գայ, աշակերտելու Սրբոց Յակոբեանց Հայոց Վանքի Ժառանգաւորաց վարժարանին եւ Ընծայարանին մէջ:

Նորայր Սրբազան կը քախտաւորուէր աշակերտելու Նդիշէ Պատրիարք Սրբազան Դուրեանի, Բարգէն Սրբազան Կիլիկեանի (ապա, Աթոռակից Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ) ու Հայր Պրիմմէնի, եւ ասոնց շունչին ներքեւ նոր քափ առնող Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ Ընծայարանի կրթարանին մէջ:

Ան 1923 Հոկտեմբեր 3-4ին կը ստանայ Կիսասարկաւագութեան եւ Սարկաւագութեան աստիճանները ձեռամբ՝ Լուսարայեւ Տ. Մեսրոպ Եպիսկոպոս Նշանեանի (ապա Պատրիարք Սուրբ Աթոռոյ):

Սարկաւագութեան հասակին ուսուցչական պաշտօնի կանչուեցաւ, նախ «Քաղաքացիներու», ապա Ժառանգաւորաց վարժարաններու մէջ: Նոյն ժամանակ Անոր յանձնուեցաւ Սուրբ Աթոռի տպագիր գիրքերու մատենադարանին պահպանութիւնը:

Նորայր Սրբազան իր երիտասարդ հասակին իսկ եղած է յառաջադէմ եւ իմաստուն, ինչպէս 1928թ. Սիւն ամսագիրը կ'ըսէ, «Հայր Նորայր եւ Հայր Տիրան իրենց ուսանողական կեանքին մէջ եղած են աշխատասեր, ուշիմ, համբերատար, աւելին ստրկելու եւ գիտնալու հմուտ, կարգապահ իրենց յանձնուած գործերուն եւ աշխատութիւններուն մէջ»:

Ընծայարանի եւ իրենց յատուկ դասընթացներու պայմանները քաջալու միշտով ամբողջացնել վերջ, Շաբաթ, 1928 Յունիս 21ին, երկնայեան Ժամերգութեան աւարտին, Ամեն. Տ. Նդիշէ Արք. Դուրեան՝ Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ կը կատարէ հրապարակային Զեռնադրութեան «Կոչում»ի արարողութիւնը, երկու երիտասարդ Աղամ-Նորայր եւ Ներսէս Նորընծայեալ սարկա-

լագներուն: Անոնք կը խոստանան եւ կ'ուխտեն իրենց կարողութեանը չափով անձանձիր «կալ ի պաշտօն Աստուծոյ», որոնք մինչեւ իրենց կեանքի վերջին օրերը մնացին իրենց ուխտին եւ խոստումին տէրն ու արժանի յաջորդները Հաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Աստուածաբան Հայրերուն:

Կիրակի առաւօտ, 1928 Յունիս 22, Պաշտօնակերպութեան տօնին, Պատրիարք Սրբազան Հայրը, Սուրբ Աթոռոյ Մայր Տաճարի, մոմերու պսպղուն լոյսերու, արեւի խուժող շողողուն ճառագայթներու եւ անուշահոտ խունկի բոյրերու մէջ, Աւագ Խորանի վրայ կը կատարէ Կարգ Բահանայութեան Ձեռնադրութեան խորհուրդը, խարտաւիլակութեամբ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպս. Նշանեանի:

Նորընծաները, Նորայր եւ Տիրան Արեղանները իրենց «Բառասունքի» ճգնութեան եւ պատրաստութեան օրերը ամբողջացնել վերջ, աստուածաբանական ուսման կատարելագործման համար Սեպտեմբեր ամսուն կը ճամբորդեն Անգլիա: Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հօր յատուկ կարգադրութեամբ եւ հոգածութեամբ, Հայր Պրինմէնի խնամքին ներքեւ, անոնք զօրացուցած էին իրենց Անգլերէն լեզուն, որպէս զի կարողանան հետեւիլ անգլերէն լեզուով Լոնտոնի եւ Մանչեսթրի համալսարաններու բարձրագոյն կրթութեան:

Նորընծայեալները երկու տարիներ վերջ կը վերադառնան Սուրբ Աթոռ, Նրուսաղէմ, բայց իրենց Արմաշական Հոգեւոր Հայրը առ յաւիտ քաժնուած էր իր գաւակներէն ի վերինն Նրուսաղէմ: Իրենց վերադարձէն անմիջապէս վերջ, կը լծուին մշակութային կրթական աշխատանքին, նորաբաց Թարգմանչացի եւ Ժառանգաւորաց վարժարաններու եւ Ընծայարանի մէջ դասաւանդելով զանազան նիւթեր, ի սպաս դնելով իրենց կրթութիւնը հայ ազգի մեծ եղեռնէն վերապրող գաւակներուն դաստիարակութեան:

Բարգէն Կաթողիկոս Կիւլետեքեանի խնդրանքով 1935 թուին Լիբանան կը ճամբորդէ Նորայր Վարդապետ, վարելու համար Անթիլիասի Դպրեվանքի վերատեսչութեան պաշտօնը: Անթիլիաս հինգ տարիներ մնալէ վերջ կը վերադառնայ Սուրբ Աթոռ: Ժամանումէն անմիջապէս ետք, կը ստանձնէ երկու վարժարաններու ուսուցչութեան պաշտօնը, միատեղ 14 տարիներ 1943-1957 վարելով Ելեւմտից Տեսչութեան դերը: Նորայր Սրբազանի հայրը իր երիտասարդութեան օրերուն զբաղած էր նոյն պաշտօնով, կարծէք սերնդական էր հաշուապահութիւնը իր ընտանիքէն ներս, որովհետեւ իր միւս երկու եղբայրները նոյնպէս զբաղած էին հաշուապահական գործով:

Երանաշնորհ Կիրեղ Պատրիարքի վախճանումէն վերջ, կը ստանձնէ Ձեռագրատան Մատենադարանի տեսչութեան պաշտօնը 1949ի Դեկտեմբեր ամսուն, Տեղապահ Տ. Նղիշէ Մ.Վրդ. Տէրտէրեանի (ապա Պատրիարք Ս. Աթոռոյ) յանձնարարութեամբ: Այս տեսչութիւնը կը պաշտօնավարէ 43 երկար տարիներ, մինչեւ 1992 Փետրուար ամիսը:

Նորայր Սրբազան իր անակնկալ անհանգստութեանը պատճառաւ, 1992 Փետրուար ամսուն ստիպուեցաւ հրաժարիլ իր շատ սիրեցեալ եւ երկարամեայ պաշտօնէն ընդմիշտ քաժնուելով իր «Մագաղաթի մատնաններու Օճախէն», Ֆրանսական եկեղեցական սեմնակներէն մէկուն մէջ, երբ կը պարտաւորուէր իր կեանքի առաջին վիրաբուժական եւ ծանր գործողութեան ենթարկուիլ իր 90 ամեայ ծերունի հասակին: Վկան ենք այս տողերուն, որովհետեւ արցունքոտ աչքերով մեզ յայտնեց իր հրաժարման ծրագիրը, երբ իրեն հետ կը մնայինք հիւանդանոցը, որպէս խնամատար հոգեւորական:

Ան, որպէս տիպար եկեղեցական իր բուժման օրերուն իսկ, հիւանդանոցէն ներս զբաղեցաւ իր յօդուածներուն սրբագրութեամբ, որոնք մախօթօք յանձնած էր հրատարակութեան: Ան շարունակեց ստեղծագործել մինչեւ 1996 Նոյեմբեր 19ը:

Ան ծառայեց եւ ստեղծագործեց մօտ կէս դար Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ Ձեռագրատան մէջ, մաքրեց ու պահպանեց Հայ Ազգի Պատմութեան Սուրբ Բնկորները, նոր շունչ եւ կեանք պարգեւեց Հայկեան սերնդի պատմութեան հրդեհներէն եւ ջարդերէն վերապրող մագաղաթեայ Նշխարներուն:

Պարտականութեան գիտակից հոգեւորական եւ մարդ, պարտ ու պատշաճ ձեւով իր հիւանդագին ծանր վիճակին մէջ իսկ, մախ քան իր վիրահատումը, Ամեն. Գահակալ Պատրիարք Սրբազան Հօր յանձնեց Սուրբ Թորոս Եկեղեցւոյ

և իր «Զեռագրատուն Մատենադարանի» տեսչության հրաժարականը, հիւանդանոցի սենեակին մէջ:

Տնօրէն Ժողովի և Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի կողմէ 1939ին արժանի կը նկատուի Սուրբ Եպիսկոպոսութեան աստիճանի բարձրացման. բայց Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին պատճառով իր ձեռնադրութիւնը կը ձգձգուի մինչև 1951: Եպիսկոպոսացման առթիւ, 1951 Յուլիս ամսուն սկիզբը, Տեղապահ և Լուսարարապետ Տ. Եղիշէ Մ.Վրդ.ի և Սուրէն Վարդապետի հետ կը մեկնին Էջմիածին:

Յուլիս 7, Շաբաթ առաւօտեան, Վեհափառի յատուկ կարգադրութեամբ, Իջման սեղանին առջեւ, հինգ ընծայեալներ կատարեցին իրենց հաւատարմութեան ուխտը Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ, Ս. Էջմիածնի և անոր արժանաւոր Գահակալին՝ Գեորգ Զ. կաթողիկոսի նկատմամբ: Օծակից ունէին Վազգէն Մ.Վրդ. (ապա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս): Կիրակի, 8 Յուլիսին կը ձեռնադրուին Եպիսկոպոս Էջմիածնի լուսաւոր և դարաւոր Տաճարին մէջ:

Նորայր Սրբազան տարիներ շարունակ աշխատեցաւ և գործեց տփնայան իր խուցէն ներս մինչև իր կեանքի վերջին շունչը, հրատարակելով աւելի քան 690 յօդուածներ ու 37 գրքեր և կազմեց Յուցակ Զեռագրաց Գրքերու իր 11 հաստահատոր մատենաները:

Վազգէն Կաթողիկոս անոր տարիներու ծառայութեան որպէս երախտիք և Ամեն. Պատրիարք Սրբազան Հօր խնդրանքով, 1973ին կը շնորհէ Արքութեան տիտղոս:

1996 Նոյեմբեր 19, Երեւնոյի երեկոյեան Սրբազան Հօր անակնկալ ոտքի գործողութիւն վերջ դրաւ իր մշակութային գործունէութեան: Ան իր հոգին աւանդեց առ Աստուած 1996 Դեկտեմբեր 19ին, երեկոյեան ժամը 10:23ին տրուալիս ձեռքերուն մէջ:

1996 Դեկտեմբեր 21, Շաբաթ առաւօտեան Սուրբ պատարագի և Քաղման կարգէն վերջ, հոգեւորականներ ուսմբարձ իրենց տարեց Հօր դագաղը փոխադրեցին իր սիրեցեալ Վանքին և Եկեղեցւոյ Սուրբ Բուրայէն՝ Սուրբ Փրկչի գերեզմանատուն, յանձնելու համար Արմաշական սերնդի աշակերտներուն վերջին բեկորի անշարժ մարմինը ցուրտ հողէ բարձին:

«Նրանի որ ունիցի յիշատակ ի Սիոն»:

Ա.Ա.Ի.